

0. UVODNA RIJEČ

Ova je knjiga prije svega rezultat promišljanja o jeziku, kognitivnoj lingvistici i primjeni kognitivne lingvistike proizašlog iz priprema nastavnih cjelina za studente – većinom buduće nastavnike. Knjiga je i rezultat rasprava koje je autorica vodila sa svojim studentima u desetak godina izvođenja kolegija pod nazivom *Primjena kognitivne lingvistike u učenju i poučavanju drugoga jezika*, a dijelom i rasprava na kolegiju *Učenici s posebnim potrebama: sljepoća i ovladavanje drugim jezikom*. Ona je svakako i rezultat višegodišnjeg rada na revidiranju i ocjenjivanju novih i doradenih jezičnih udžbenika koji su se često činili kao kopirana inačica prethodnih uz iznimku suvremenijih vizualnih rješenja i dojmljivih glavnih likova, ali u pravilu, po autoričinu sudu, bez konkretnih inovativnih pomaka u pristupu jezičnom sadržaju, postavljanju pravih pitanja, osmišljavanju kognitivno motiviranih gramatičkih pregleda i tome slično. No, možda je u uvodu važnije reći što je bila neposredna motivacija za stvaranje ove knjige. Prva i osnovna motivacija su generacije studenata koji su bez iznimke i svake godine nanovo dijelove sadržaja kojima smo se bavili komentirali otprilike ovako: *Zašto nam to nitko ranije nije rekao? Kako to ranije nismo uočili? Zašto ovo tek sada saznajemo?* Za motivaciju su zaslužni i nastavnici koje uvijek zanima ima li što novo u metodici nastave jezika u doba koje nazivamo postmetodološkim i u kojem smo slobodni istraživati, kreirati, povezivati i primjenjivati različita znanja, a sve u cilju što efikasnije nastave i što kvalitetnijih ishoda. I na kraju, ali nikako najmanje važno, motivaciji za pisanje knjige je pridonijela i autoričina želja da određene teorijske postavke, misli, rasprave i zaključci o primjenjivosti kognitivne lingvistike budu dostupni i čitateljima koji nisu studenti anglistike nastavničkoga smjera ili nastavnici koje osobno susreće te sa njima razgovara i surađuje.

Valja napomenuti da su određeni dijelovi ove knjige preuzeti iz autoričinih preglednih radova koji se bave pitanjima kognitivne lingvistike i primjene kognitivne lingvistike u učenju i poučavanju.¹ Navedena će mjesta biti označena, radovi navedeni u *Literaturi*, a zainteresirane čitatelje upućujem da po potrebi zavire u cjelovite tekstove navedenih radova.

Na kraju ovoga uvoda mogli bismo se upitati sljedeće: zašto uopće kognitivna lingvistika u učenju i poučavanju? Odgovora je više, ali možemo ih svesti na njezinu temeljnu karakteristiku, a to je da je kognitivna lingvistika **spoznajna lingvistika**. Ona uzima u obzir naše spoznajne procese i bavi se nerazdvojjivom trijadom iskustva, kognicije i jezika. Navedeno je već samo po sebi dovoljan razlog da njene postavke i jezične opise koristimo kao izvor u osmišljavanju sadržaja i pristupa u procesu učenja i poučavanju. S jedne strane, jezik je nerazdvojjiv od iskustva, a s druge nedvojjbeno predstavlja sustav čija struktura nam neprestano i iznova daje uvide u složenosti ljudskoga uma. Iako nam se čini da učenici sve manje pitaju *zašto* i da učenike sve manje pitamo *zašto*, dobro je znati kamo otići po odgovore. Želimo li biti precizniji, kognitivnu lingvistiku u učenju i poučavanju trebamo:

- jer opisuje sustav u kojem značenje i oblik jezične konstrukcije proizlaze iz oblika i značenja njezinih dijelova;

¹ Radi se o dva pregledna rada: Geld, R. (2006). Konceptualizacija i vidovi konstruiranja značenja: temeljne kognitivnolingvističke postavke i pojmovi. *Suvremena lingvistika*, 62(2), 183-211; Geld, R. (2023). Višemodalno strateško konstruiranje značenja – konceptualna integracija u offline procesiranju (drugoga) jezika. *Jezici i svjetovi, Zbornik radova s Drugog znanstveno-stručnog skupa Hrvatskog društva sveučilišnih lektora*, 68-85.

- jer opisuje sustav koji nije lista pravila;
- jer se bavi odnosom spoznajnih procesa i jezika te načinima njihova kodiranja u jeziku;
- jer se bavi jezikom kao sustavom koji izrasta iz njegove uporabe;
- jer se bavi konceptualizacijom i njenom ulogom u smislenosti jezika kao sustava;
- jer u središte istraživanja stavlja značenje, odnosno njegovu subjektivnost i dinamičnost.

Navedeni razlozi su vidljivi u sadržaju knjige. Bavit ćemo se dinamičnošću jezičnog značenja s jedne strane te smislenošću jezičnog značenja s druge strane. Knjiga će opisati primjere smislenih gramatičkih kategorija koje su odraz govornikove konceptualizacije svijeta koji ga okružuje, a svojim uređenjem dokazuju suvišnost učenja i poučavanja liste gramatičkih pravila. Knjiga se na općenitijoj, teorijskoj razini, dotiče i temeljnih pretpostavki o nestatičnosti procesa učenja (i poučavanja). Izgradnja znanja je dinamična – svako je novo razumijevanje rezultat neprekidne izgradnje i otkrivanja novog (učenje je emergentno i nikada konačno). Čitatelj će vjerojatno uočiti da se pojam dinamičnosti pojavljuje i u kontekstu prirode jezičnog značenja i u kontekstu učenja, odnosno izgradnje znanja. Upravo su te dinamičnosti idejni temelj pristupa poučavanju koji podrazumijeva disrupciju, odnosno remećenje uvriježenog načina razmišljanja. Primjerice, kognitivnolingvistički teorijski okvir podrazumijeva da je jezični sustav kognitivno motiviran, što znači da značenja i oblici jezičnih konstrukcija proizlaze iz oblika i značenja njihovih dijelova. Takva je nestatičnost sustava okidač za remećenje uvriježenog pristupa u kojemu

nastavnik prenosi informacije o oblicima i značenjima, a učenik ih bilježi i nastoji upamtiti. Umjesto toga, nastavnik će stvarati uvjete za izgradnju znanja postavljajući (nesvakidašnja) pitanja, usmjeravajući pažnju na doživljaj stvarnosti i alternativne konceptualizacije objektivno iste stvari/događaja te prepuštajući učeniku aktivaciju spoznajnih procesa koji su u stalnoj interakciji s jezikom.